CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

SECȚIA PENTRU JUDECĂTORI

HOTĂRÂREA nr. 197

din 03 februarie 2022

Prin Raportul nr. 21-1108 din 30.06.2021 al Inspecției Judiciare - Direcția de inspecție pentru judecători, a fost înaintat Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii rezultatul verificărilor privind practica instanțelor de judecată în dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare.

Analizând raportul Inspecției Judiciare și văzând înscrisurile atașate, Secția pentru judecători reține următoarele:

Prin Ordinul nr. 25/15.03.2021, emis de inspectorul-șef al Inspecției Judiciare în temeiul art. 69 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și ale art. 112 alin. (1) lit. c) din Regulamentul privind normele pentru efectuarea lucrărilor de inspecție, aprobat prin Ordinul nr. 136/2018 al inspectorului-șef al Inspecției Judiciare, cu modificările ulterioare, s-a dispus efectuarea unui control tematic având ca obiect practica instanțelor de judecată în dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare.

Prin același ordin, a fost stabilită echipa de control, perioada realizării controlului, respectiv 15.03-15.05.2021, precum și obiectivele controlului, care au constat în identificarea practicii în materia dosarelor ce fac obiectul controlului și identificarea eventualelor situații de practică neunitară.

Totodată, prin ordinul menționat, s-a dispus ca verificările să se realizeze la toate instanțele cărora le revine competența de soluționare a dosarelor ce fac obiectul controlului și să vizeze cauzele care au ca obiect repararea prejudiciului produs a urmare a erorilor judiciare, soluționate definitiv în perioada 01.01.2019 - 31.12.2020, indiferent de data înregistrării lor pe rolul instanțelor.

Cu titlu prealabil, Inspecția Judiciară a menționat că, în materie penală, dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare nu au vizat cazurile prevăzute de art. 539 din Codul de procedură penală.

În acest sens, s-a avut în vedere că, prin Decizia nr. pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție în procedura pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, s-a statuat, printre altele, în sensul că *„nu există niciun indiciu, nici chiar din perspectiva istorico-teleologică, pentru a include privarea nelegală de libertate în categoria erorilor judiciare, ci, dimpotrivă, interpretarea art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 trebuie să fie una restrictivă, dându-se noțiunii de eroare judiciară în procesul penal înțelesul care, după data de 1 februarie 2014, rezultă din dispozițiile art. 538 din Codul de procedură penală."*

Văzând cele precizate de instanța supremă, în raport de obiectul controlului, care vizează *„practica instanțelor de judecată în dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare"*, în materie penală, verificările s-au limitat la situația dosarelor înregistrate în procedurile reglementate de art. 541 raportat la art. 538 din Codul de procedură penală, cu excluderea dosarelor înregistrate în procedurile reglementate de art. 539 din același cod.

În aplicarea dispozițiilor art. 73 alin. (4) din Legea nr. 317/2004, respectiv ale art. 119 alin. (1) din Regulamentul privind normele de efectuare a lucrărilor de inspecție, prin adresa nr. 21-1108 din 25.03.2021, transmisă conducerilor curților de apel și Înaltei Curți de Casație și Justiție, echipa de inspectori a solicitat comunicarea unor date privind:

a) Situația dosarelor înregistrate în procedurile reglementate de art. 541 din Codul de procedură penală raportat la art. 538 din același cod, respectiv de art. 96 alin. (5) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicata, cu modificările și completările ulterioare, la curtea de apel și instanțele arondate acestora, defalcat pe fiecare instanță, cu precizarea că sunt vizate doar hotărârile judecătorești definitive, după cum urmează:

- lista cauzelor identificate cu acest obiect, soluționate în perioada 1 ianuarie 2019 - 31 decembrie 2020, indiferent de data înregistrării, prezentate defalcat pe fiecare instanță, cu menționarea, pentru fiecare dosar în parte, a informațiilor privind: materia în care se invocă eroarea materială, data înregistrării dosarului, numărul hotărârii pronunțate în primă instanță și data redactării, data și modalitatea rămânerii definitive/irevocabile a hotărârii;

- eventuale aspecte de practică judiciară neunitară în această materie (de exemplu, cu privire la: prescripție, timbraj, competență, admisibilitatea cererilor, capacitatea procesuală, calitate procesuală, probe, conținutul hotărârii, cale de atac etc.) și modul în care s-a asigurat rezolvarea acestora, urmând a se remite și minutele întâlnirilor judecătorilor sau procesele-verbale, dacă au existat astfel de documente;

- punctul de vedere al instanțelor în ceea ce privește eficiența reglementărilor în cadrul acestei proceduri, precum și disfuncționalitățile identificate în aplicarea dispozițiilor legale;

- dificultăți din orice perspectivă identificate la nivelul instanțelor judecătorești în legătură cu problematica analizată și modul în care au fost remediate;

- propuneri concrete de modificare a dispozițiilor legale sau ale normelor regulamentare în această materie în vederea asigurării unei practici judiciare și administrative unitare în această materie;

- hotărârile judecătorești ce reprezintă practică relevantă din perspectiva tematicii controlului.

b) Situația dosarelor înregistrate în procedurile reglementate de art. 542 din Codul de procedură penală și de art. 96 alin. (8) și (9) din Legea nr. 303/2014, privind acțiunea în regres, la curtea de apel și instanțele arondate acestora, defalcat pe fiecare instanță, cu menționarea aceloraşi date și informații, ca și în cadrul primei categorii de spețe.

Relațiile solicitate au fost comunicate de conducerile curților de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție, până la data de 26.04.2021.

Raportul de control a fost fundamentat, în esență, pe relațiile transmise de curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție, cu privire la aspectele punctuale stabilite conform strategiei de efectuare a controlului.

De asemenea, în cadrul metodologiei de lucru a echipei de inspectori, s-a procedat la verificarea în integralitate a dosarelor indicate în relațiile transmise de curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

În ceea ce privește normele legale incidente și jurisprudența relevantă în materie, s-a arătat că, potrivit art. 52 al. (3) din Constituție, *„Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență."*

Conform art. 96 din Legea nr. 303/2004, în forma în vigoare după modificările aduse prin Legea nr. 242/2018:

„(1) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.

(2) Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea judecătorilor și procurorilor care, chiar dacă nu mai sunt în funcție, și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență, conform definiției acestora de la art. 99¹.

(3) Există eroare judiciară atunci când:

a) s-a dispus în cadrul procesului efectuarea de acte procesuale cu încălcarea evidentă a dispozițiilor legale de drept material și procesual, prin care au fost încălcate grav drepturile,

libertățile și interesele legitime ale persoanei, producându-se o vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară;

b) s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă în mod evident contrară legii sau situației de fapt care rezultă din probele administrate în cauză, prin care au fost afectate grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară.

(1) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare.

(2) Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea judecătorilor și procurorilor care, chiar dacă nu mai sunt în funcție, și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență, conform definiției acestora de la art. 991.

(3) Există eroare judiciară atunci când:

a) s-a dispus în cadrul procesului efectuarea de acte procesuale cu încălcarea evidentă a dispozițiilor legale de drept material și procesual, prin care au fost încălcate grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, producându-se o vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară;

b) s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă în mod evident contrară legii sau situației de fapt care rezultă din probele administrate în cauză, prin care au fost afectate grav drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, vătămare care nu a putut fi remediată printr-o cale de atac ordinară sau extraordinară.

(4) Prin Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală, precum și prin alte legi speciale pot fi reglementate ipoteze specifice în care există eroare judiciară.

(5) Pentru repararea prejudiciului, persoana vătămată se poate îndrepta cu acțiune numai împotriva statului, reprezentat prin Ministerul Finanțelor Publice. Competența soluționării acțiunii civile revine tribunalului în a cărui circumscripție domiciliază reclamantul.

(6) Plata de către stat a sumelor datorate cu titlu de despăgubire se efectuează în termen de maximum un an de la data comunicării hotărârii judecătorești definitive.

(7) În termen de două luni de la comunicarea hotărârii definitive pronunțate în acțiunea prevăzută la alin. (6), Ministerul Finanțelor Publice va sesiza Inspecția Judiciară pentru a verifica dacă eroarea judiciară a fost cauzată de judecător sau procuror ca urmare a exercitării funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, potrivit procedurii prevăzute la art. 741 din Legea nr. 317/2004, republicată, cu modificările ulterioare.

(8) Statul, prin Ministerul Finanțelor Publice, va exercita acțiunea în regres împotriva judecătorului sau procurorului dacă, în urma raportului consultativ al Inspecției Judiciare prevăzut la alin. (7) și al propriei evaluări, apreciază că eroarea judiciară a fost cauzată ca urmare a exercitării de judecător sau procuror a funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

Termenul de exercitare a acțiunii în regres este de 6 luni de la data comunicării raportului Inspecției Judiciare.

(9) Competența de soluționare a acțiunii în regres revine, în primă instanță, secției civile a curții de apel de la domiciliul pârâtului. În cazul în care judecătorul sau procurorul împotriva căruia se exercită acțiunea în regres își exercită atribuțiile în cadrul acestei curți sau la parchetul de pe lângă aceasta, acțiunea în regres va fi soluționată de o curte de apel învecinată, la alegerea reclamantului.

(10) Împotriva hotărârii pronunțate potrivit alin. (9) se poate exercita calea de atac a recursului la secția corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

(11) Consiliul Superior al Magistraturii va stabili, în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, condiții, termene și proceduri pentru asigurarea profesională obligatorie a judecătorilor și procurorilor. Asigurarea va fi acoperită integral de către judecător sau procuror, iar lipsa acesteia nu poate să întârzie, să diminueze sau să înlăture răspunderea civilă a judecătorului sau procurorului pentru eroarea judiciară cauzată de exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență."

Codul de procedură penală reglementează, în cuprinsul art. 538, dreptul la repararea pagubei în caz de eroare judiciară a persoanei care a fost condamnată definitiv, indiferent dacă pedeapsa aplicată sau măsura educativă privativă de libertate a fost sau nu pusă în executare, în cazul în care, în urma rejudecării cauzei, după anularea sau desființarea hotărârii de condamnare pentru un fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară, s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare, precum și în cazul redeschiderii procesului penal cu privire la condamnatul judecat în lipsă, dacă după rejudecare s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 374/19.08.2019 a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 538 alin. (1) din Codul de procedură penală.

În conformitate cu art. 541 din Codul de procedură penală, acțiunea pentru repararea pagubei poate fi pornită de persoana îndreptățită, potrivit art. 538 și 539, iar după moartea acesteia poate fi continuată sau pornită de către persoanele care se aflau în întreținerea sa la data decesului.

Acțiunea poate fi introdusă în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierilor organelor judiciare, prin care s-a constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate.

Pentru obținerea reparării pagubei, persoana îndreptățită se poate adresa tribunalului în a cărei circumscripție domiciliază, chemând în judecată civilă statul, care este citat prin Ministerul Finanțelor Publice.

Acțiunea este scutită de taxa judiciară de timbru.

În ceea ce privește acțiunea în regres pentru recuperarea sumei achitate, potrivit dispozițiilor art. 542 din Codul de procedură penală, aceasta poate fi îndreptată împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune sau împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiunii, în cazul în care repararea pagubei a fost acordată potrivit art. 541, precum și în situația în care statul român a fost condamnat de către o instanță internațională pentru vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 538 și 539.

Statul trebuie să dovedească în cadrul acțiunii în regres, prin ordonanța procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat în condițiile alin. (1) a produs cu rea-credință sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii.

Potrivit art. 74^1 alin. (1) - (7) din Legea 317/2004, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 234/2018:

„(1) La sesizarea Ministerului Finanțelor Publice, în cazurile și termenele prevăzute la art. 96 din Legea nr. 303/2004, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Inspecția Judiciară efectuează verificări în vederea evaluării dacă eroarea judiciară cauzată de judecător sau procuror a fost ca urmare a exercitării funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

(2) Verificarea prevăzută la alin. (1) se finalizează în termen de 30 de zile de la sesizare. Inspectorul-șef poate dispune prelungirea termenului cu cel mult 30 de zile, dacă există motive întemeiate care justifică această măsură. Durata maximă a verificărilor nu poate depăși 120 de zile.

(3) Verificarea este efectuată de o comisie formată, în funcție de calitatea persoanei verificate, din 3 judecători, inspectori judiciari, sau 3 procurori, inspectori judiciari. În situația în care în aceeași cauză sunt verificați judecători și procurori, se vor forma două comisii care vor verifica distinct faptele, în funcție de calitatea persoanelor verificate.

(4) În cadrul verificărilor, ascultarea judecătorului și procurorului vizat este obligatorie. Refuzul judecătorului sau procurorului verificat de a face declarații sau de a se prezenta la audieri se constată prin proces-verbal și nu împiedică încheierea verificărilor. Judecătorul sau procurorul vizat are dreptul să cunoască toate actele verificării și să solicite probe în apărare. Inspectorii pot audia orice alte persoane implicate în cauza în care se fac verificări.

(5) Verificările se finalizează printr-un raport prin care, în baza întregului material probator administrat, Inspecția Judiciară apreciază dacă eroarea judiciară a fost săvârșită de judecător sau procuror cu rea-credință sau gravă neglijență.

(6) Verificarea prevăzută la alin. (1) se efectuează și în situația în care persoanele verificate nu mai ocupă funcția de judecător sau procuror.

(7) Raportul se comunică Ministerului Finanțelor Publice și judecătorului sau procurorului vizat".

Prin Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cauzele conexate C-83/19, pronunțată la data de 18.05.2021, cu privire la o serie de reforme din România referitoare la organizarea judiciară, la regimul disciplinar al magistraților, precum și la răspunderea patrimonială a statului și la răspunderea personală a judecătorilor pentru erori judiciare, Curtea a statuat, printre altele, că o reglementare națională care guvernează răspunderea patrimonială a statului și răspunderea personală a judecătorilor pentru prejudiciile cauzate printr-o eroare judiciară nu poate fi compatibilă cu dreptul Uniunii decât în cazul în care angajarea, în cadrul unei acțiuni în regres, a răspunderii personale a unui judecător pentru o astfel de eroare judiciară este limitată la cazuri excepționale și este încadrată de criterii obiective și verificabile, referitoare la imperative legate de buna administrare a justiției, precum și de garanții care urmăresc evitarea oricărui risc de presiuni externe asupra conținutului hotărârilor judecătorești.

În acest scop, sunt esențiale norme clare și precise care să definească comportamentele susceptibile să angajeze răspunderea personală a judecătorilor pentru a se garanta independența inerentă misiunii lor și pentru a se evita ca aceștia să fie expuși riscului ca răspunderea lor personală să poată fi angajată exclusiv ca urmare a deciziei lor. Faptul că o hotărâre conține o eroare judiciară nu poate, în sine, să fie suficient pentru angajarea răspunderii personale a judecătorului vizat.

Referitor la prezentarea distincției între *„eroarea judiciară"*, *„eroarea de judecată"* și *„erorile materiale"*, Inspecția Judiciară a arătat următoarele:

Dincolo de definiția *„erorii judiciare"*, astfel cum a fost prezentată anterior, trebuie menționat că există și sunt, de asemenea, uzitate și alte două semnificații ale noțiunii de eroare, respectiv *„eroare de judecată"* și *„eroare materială"*.

Deși conceptul de *„eroare de judecată"* ar părea că are același înțeles cu cel de *„eroare judiciară"*, în realitate cele două noțiuni nu se confundă, cea din urmă având un sens mai restrâns decât cea dintâi.

Astfel, chiar dacă noțiunea de *„eroare de judecată"* nu este reglementată de legiuitor, ea a fost analizată atât de doctrina de specialitate, cât și de practica judiciară, în special în opoziție cu *„eroarea materială"*, pentru care legiuitorul a reglementat procedura îndreptării hotărârilor judecătorești (art. 442 C.proc.civ. și art. 278 din Codul de procedură penală), dar și ca motiv de contestație în anulare (art. 503 alin. 2 pct. 2 C.proc.civ.).

Trebuie subliniat însă că, în timp ce procedura de îndreptare a hotărârilor judecătorești vizează corectarea unor erori materiale neesențiale, care nu sunt de natură să afecteze în vreun fel

soluțiile instanțelor de judecată, motivul contestației în anulare menționat mai sus are în vedere erori materiale esențiale, care determină pronunțarea unei soluții greșite față de actele aflate la dosar, fără a se analiza însă nelegalitatea sau netemeinicia deciziei date în recurs, ci doar unele aspecte formale, cu caracter procedural și nu de judecată, de apreciere a unor dovezi ori de interpretare a prevederilor legale incidente în speța respectivă.

Totodată, relevante sub aspectul distincțiilor în materia analizată sunt și considerentele Deciziei nr. 374/2019 a Curții Constituționale, referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 538 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cuprinsul acelor considerente apreciindu-se necesar a se realiza distincția între ceea ce reprezintă o eroare judiciară și ceea ce reprezintă o aplicare greșită a legii (paragraful 28).

Astfel, s-a făcut trimitere la jurisprudența anterioară a Curții, mai precis la Decizia nr. 45/30.01.2018, în care, la paragraful 216, Curtea a statuat că *„eroarea judiciară"* este o noțiune care presupune o abatere de o anumită gravitate de la interpretarea și aplicarea normelor legale, indiferent că sunt de procedură sau substanțiale, dar care produc consecințe grave asupra drepturilor și libertăților fundamentale.

S-a mai menționat de către Curte faptul că *„dacă în privința drepturilor absolute orice abatere produce consecințe grave, în privința altor categorii de drepturi fundamentale legiuitorul trebuie să circumscrie condițiile care, întrunite fiind, denotă o încălcare de o anumită gravitate ridicată, apte/capabile să producă, la rândul ei, o vătămare de o anumită intensitate. Trebuie evitată și situația calificării jurisprudenței neunitare sau a revirimentului jurisprudențial drept eroare judiciară. Este, de asemenea, de observat că simplele interpretări judiciare eronate sunt susceptibile a fi corectate în mod exclusiv prin intermediul căilor ordinare/extraordinare de atac, ele neconstituindu-se în erori judiciare în sensul art. 52 alin. 3 din Constituție."*

S-a arătat că în, paragrafele nr. 217 și următoarele ale Deciziei Curții Constituționale nr. 45/2018, s-a reținut și faptul că *„legiuitorul trebuie să aibă în vedere faptul că noțiunea de eroare judiciară, astfel cum este normativizată în art. 52 alin. (3) din Constituție, este o noțiune autonomă, ea trebuind interpretată atât în litera, cât și în spiritul Constituției (a se vedea, cu privire la interpretarea textelor constituționale și Decizia Curții Constituționale nr. 22 din 17 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 160 din 9 martie 2012). Ea aduce în discuție caracterul defectuos al funcționării serviciului justiției, astfel încât, în definirea ei, trebuie să se țină cont, pe lângă intensitatea abaterii anterior relevate, de două elemente, respectiv: dezlegarea unei situații litigioase contrar realității faptice/juridice, precum și neregularitatea manifestă în privința desfășurării procedurii, care nu a fost remediată în cursul acesteia, ambele legate de ideea de vătămare a drepturilor și libertăților fundamentale. Cu alte cuvinte, eroarea judiciară nu trebuie să fie privită numai prin prisma pronunțării unei hotărâri judecătorești greșite, contrare realității, ci și*

din perspectiva modului de desfășurare a procedurii (lipsa de celeritate, amânări nejustificate, redactarea cu întârziere a hotărârii). Această ultimă componentă este importantă pentru modul în care decurge procedura de judecată, mod care în sine poate provoca prejudicii iremediabile; prin urmare, chiar dacă o parte își valorifică/își apără cu succes dreptul său subiectiv dedus judecății, ea poate suferi prejudicii mai însemnate decât chiar câștigul obținut în urma finalizării favorabile a procesului [spre exemplu, o întindere în timp excesivă a procedurii]. În continuare, Curtea mai reține că o abatere neobișnuită/crasă de la modul uzual de desfășurare a procedurilor judiciare sau de aplicare a normelor de drept substanțial, neremediată în căile de atac sau în procedurile prevăzute de lege, trebuie să aibă drept consecință o vătămare a drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei pentru a putea fi calificată drept eroare judiciară."

Pe de altă parte, în Decizia nr. 263/2015, Curtea Constituțională a făcut trimitere la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului dezvoltată pe marginea noțiunii de eroare judiciară consacrată de art. 3 din Protocolul nr. 7 la Convenție, care *„relevă faptul că aceasta este, ca regulă generală, asociată materiei penale și decurge din ideea de eroare de fapt săvârșită de instanța care, fiind chemată să se pronunțe asupra temeiului unei acuzații penale, pronunță condamnarea unei persoane nevinovate. Referindu-se la noțiunea de «eroare judiciară», instanța europeană a statuat că simpla considerare a faptului că investigația în cazul reclamantului era «incompletă și părtinitoare» nu poate prin ea însăși, în absența erorilor judiciare sau a unor încălcări serioase a procedurilor judecătorești, a unor abuzuri de putere ori a unor erori evidente în aplicarea dreptului material sau a oricărui alt motiv important ce rezultă din interesul justiției, să indice prezența unei erori judiciare în procedura anterioară. De aceea, s-a statuat că ceea ce prevalează cu privire la eroarea judiciară comisă de către instanțele inferioare, adică greșelile din administrarea justiției, constă în imposibilitatea neutralizării sau corectării sale în alt fel (a se vedea Hotărârea din 21 iunie 2011, pronunțată în Cauza Giuran împotriva României, paragrafele 32, 40)".*

Mai mult, Curtea Constituțională a invocat și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, care, referindu-se la principiul răspunderii statului cu privire la încălcarea normelor Uniunii Europene prin hotărâri judecătorești, a statuat că persoanele particulare trebuie să aibă posibilitatea de a obține în fața unei instanțe naționale repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea drepturilor lor în urma unei hotărâri, cu condiția ca aceasta să fie pronunțată în fața unei instanțe de ultim grad de jurisdicție, iar încălcarea să fie suficient de gravă. Această din urmă condiție se apreciază în funcție de nivelul de claritate și precizie al normei, de caracterul intenționat al încălcării și de împrejurarea că eroarea nu poate fi scuzabilă (a se vedea Hotărârea din 30 septembrie 2003, Cauza C-224/01 - Kobler împotriva Austriei, paragrafele 36, 51, 53 și 55).

Din considerentele reținute în cuprinsul raportului, rezultă că incidența cererilor prin care se solicită antrenarea răspunderii patrimoniale a statului pentru eroare judiciară este una foarte

redusă, fiind raportate la nivelul tuturor curților de apel un număr total de 115 astfel de dosare, dintre care 59 vizează strict problematica în discuție și doar în 6 cauze s-au pronunțat soluții de admitere.

În ceea ce privește regresul Statului împotriva magistraților, în perioada de referință nu au fost înregistrare dosare cu acest obiect.

Cazuistica relevată de verificările efectuate este, în acest context, una destul restrânsă, care nu a pus în practica instanțelor probleme deosebite.

Legislația specială, dată de prevederile art. 96 din Legea nr. 303/2004 și art. 538-542 Cod procedură penală, se completează cu normele dreptului comun reprezentate în plan procedural de cele ale Codului de procedură civilă, care guvernează aspectele vizând desfășurarea procesului (procedura prealabilă, principiul disponibilității părților, probele, căi de atac etc.).

Aspectele de ordin procedural, vizând stabilirea instanței competente, timbrajul, calitatea procesuală, căile de atac și chestiunea prescripției au impus, doar cu titlu de excepție, dezbateri în practică și soluționarea unor eventuale excepții.

În acest sens, la nivelul Tribunalului București a fost semnalată o practică neunitară, generată de competența funcțională în soluționarea cererilor având ca obiect constatarea erorii judiciare, fiind adoptată Hotărârea Colegiului de conducere al Tribunalului București nr. 8/28.03.2019, prin care s-a stabilit că cererile de eroare judiciară care cad în competența de soluționare în primă instanță a tribunalului vor fi înregistrate spre soluționare la secția specializată în materia care a generat pretinsa eroare.

În cauzele analizate nu se înregistrează durate ale procedurilor judiciare care să poată fi apreciate ca excesive, prin raportare la obiect, complexitate, probatoriul administrat (care de regulă se rezumă la proba cu înscrisuri, într-un număr redus de cauze administrându-se și proba testimonială și, doar în câteva, proba cu expertiza contabilă).

Inspecția Judiciară a constatat existența unui număr extrem de redus al cererilor admise în materia analizată (6 cereri), dar și împrejurarea că, în aceste cauze, analiza efectuată de instanțele judecătorești s-a raportat în principal la îndeplinirea sau neîndeplinirea condițiilor pentru angajarea răspunderii Statului Român, conform art. 538 din Codul de procedură penală, fiind angajată răspunderea Statului pentru erori judiciare în materie penală.

Pentru perioada de referință, nu a fost identificată nicio situație în care să fi fost admisă angajarea răspunderii Statului Român pentru erori judiciare produse în alte procese în afara celor penale.

Analiza cauzelor ce au făcut obiectul prezentului control conduce la concluzia că, pentru pronunțarea soluțiilor de respingere, întâlnite în majoritatea spețelor analizate, instanțele au avut

în vedere atât normele speciale incidente în materie, cât şi norme cu caracter general, inclusiv caracterul obiectiv al răspunderii Statului pentru eroare judiciară.

În ceea ce privește erorile judiciare în procesele nonpenale, invocate în cauzele soluționate definitiv în intervalul de referință, s-a concluzionat în toate situațiile deduse judecății că nu sunt îndeplinite condițiile angajării răspunderii Statului Român, respectiv condițiile pentru existența unor erori judiciare. De altfel, în majoritatea acestor situații, reclamanții au dedus judecății aspecte vizând dosare soluționate definitiv, criticând în fapt dezlegarea dată de instanțe chestiunilor litigioase.

Totodată, majoritatea instanțelor judecătorești au comunicat că nu au identificat practici judiciare neunitare, însă această apreciere cvasigeneralã trebuie privită din perspectiva existenței unor eventuale practici neunitare la nivel național.

În ceea ce privește fondul problemei deduse judecății, s-a constatat existența în practică doar a unor aspecte punctuale asupra cărora instanțele judecătorești au apreciat diferit.

Din analiza hotărârilor pronunțate în materie, rezultă aprecierea diferită, în practică, a îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 538 din Codul de procedură penală, din perspectiva caracterului de noutate al „faptelor", pe baza căruia se apreciază ca există eroare judiciară.

Astfel, s-a considerat că, deşi a fost pronunțată o soluție de achitare, după condamnarea definitivă, hotărârea de achitare a reclamantului nu a fost adoptată ca urmare a unui fapt nou sau recent descoperit, întrucât nu au fost administrate probe noi, ci aceasta s-a bazat pe o reevaluare a probelor administrate încă din timpul primei judecăți. În alte cauze s-a arătat că, în situația achitării după admiterea cererilor de revizuire, condiția faptului nou sau recent descoperit este implicită şi conduce, în mod direct, la pronunțarea unei soluții diametral opuse în cauză, atunci când faptele noi sau recent descoperite sunt determinante.

De asemenea, soluția pronunțată în rejudecare, după ce inițial s-a dispus, prin hotărâre definitivă, condamnarea, a fost valorizată diferit de instanțe. Astfel, în situația în care, ulterior admiterii cererii de revizuire, în rejudecare, cauza a fost trimisă la parchet şi acesta a adoptat o soluție definitivă de clasare, instanța a admis acțiunea în despăgubiri (prin raportare la art. 5 din CEDO), iar în situația pronunțării (în rejudecare) a unei soluții de încetare a procesului penal, acțiunea în despăgubiri a fost respinsă.

Față de constatările expuse, Inspecția Judiciară a apreciat că se impune unificarea practicii, prin luarea măsurilor necesare de către persoanele şi organele cu atribuții de conducere de la nivelul curților de apel şi instanțelor arondate acestora, din perspectiva verificării de către judecătorii investiți cu soluționarea cauzelor, a îndeplinirii sau neîndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 538 din Codul de procedură penală.

Deși la nivelul instanțelor, în cauzele deduse judecății, nu au fost semnalate probleme în aplicarea legislației incidente în materie, din verificări a rezultat că există unele dificultăți în stabilirea cadrului procesual în situația când partea invocă alături de normele speciale și răspunderea delictuală de drept comun și/sau prevederile CEDO, în susținerea aceleiași solicitări sau a unor capete de cerere diferite (alături de solicitarea de a se acorda despăgubiri pentru eroare judiciară, fiind formulate și pretenții vizând dreptul la imagine, durata procedurii etc.).

De asemenea, la nivelul instanțelor, conform punctelor de vedere comunicate de acestea, raportat la modul actual de reglementare a erorii judiciare și a regresului statului împotriva magistratului, au fost evocate mai multe vulnerabilități în statuarea acestor instituții, decurgând în principal din caracterul vag și imprecis al definiției dată de art. 96 erorii judiciare, lipsa unei reglementări unitare a erorii judiciare, susținându-se că în timp ce în materie penală există o procedură clară, nu este stabilită una similară pentru eroarea decurgând din cauzele non penale. De asemenea, s-a invocat de către instanțe faptul că, în aceste din urmă cauze, nu este reglementat un termen de prescripție și nici momentul de la care acesta se calculează ori dispoziții relativ la timbraj, în aceste situații impunându-se aplicarea dreptului comun.

Conținutul normelor care reglementează regresul este criticat de către instanțe, în principal din perspectiva competențelor conferite Ministerului Finanțelor Publice și lipsa unor criterii obiective după care să se realizeze evaluarea de către această instituție, precum și a posibilității regresului fără a se stabili anterior, în cadrul unei proceduri disciplinare, supuse controlului judecătoresc, că magistratul a acționat cu rea credință sau gravă neglijență.

Având în vedere constatările și concluziile deduse din practica judiciară a instanțelor, analizată în prezentul raport, ținând cont și de opiniile exprimate de instanțe, Inspecția Judiciară a apreciat că se impune analizarea oportunității sesizării Ministerului Justiției în vederea identificării și adoptării unei soluții legislative care să stabilească un cadru procedural unitar, clar și previzibil, vizând eroarea judiciară în materie penală și civilă (care să statueze cu privire la calitatea procesuală activă, termenul de prescripție și momentul de la care acesta se calculează, timbrajul), precum și competența funcțională în soluționarea cererilor având ca obiect constatarea erorii judiciare (în favoarea secției ce soluționează în materia care a generat pretinsa eroare).

Referitor la acțiunea în regres a Statului Român împotriva magistraților pentru recuperarea prejudiciului, urmare a constatării erorilor judiciare, se reține că nu au fost identificate, în perioada de referință, cauze cu acest obiect, care să permită inspectorilor judiciari o analiză concretă și concluzii raportate la o practică judiciară relevantă.

În raport de aspectele constatate cu ocazia efectuării verificărilor, Inspecția Judiciară a formulat următoarele propuneri:

I. Analizarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a oportunității sesizării Ministerului Justiției cu o propunere de modificare a prevederilor art. 96 din Legea nr. 303/2004, în sensul de a se reglementa:

1. un cadru procedural unitar, clar și previzibil, vizând eroarea judiciară în materie penală și civilă care să statueze cu privire la calitatea procesuală activă, termenul de prescripție și momentul de la care acesta se calculează, timbrajul;

2. modul în care trebuie constatată existența eventualei erori judiciare în soluționarea cererilor având un astfel de obiect, în sensul stabilirii unei competențe funcționale în soluționarea cererilor având ca obiect constatarea erorii judiciare (în favoarea secției ce soluționează în materia care a generat pretinsa eroare).

II. Să se aprecieze cu privire la propunerile formulate de instanțele judecătorești de modificare a reglementării actuale referitoare la exercitarea acțiunii în regres.

III. Luarea măsurilor care se impun de către persoanele și organele cu atribuții de conducere de la nivelul curților de apel și instanțelor arondate acestora, în vederea unificării practicii judiciare în legătură cu interpretarea diferită, în practică, a îndeplinirii condițiilor prev. de art. 538 din Codul de procedură penală, din perspectiva:

1. caracterului de noutate al „faptelor", pe baza căruia se apreciază ca există eroare judiciară (raportat la soluțiile de achitare în urma revizuirii întemeiate pe hotărâri CEDO sau în urma admiterii contestației în anulare);

2. adoptării, după desființarea sau anularea hotărârilor definitive de condamnare, a unor soluții de clasare sau încetare a procesului penal.

IV. Analiza necesității desfășurării unor activități de formare profesională continuă (la nivel central și descentralizat), interdisciplinară, cu implicarea mai multor autorități, precum Institutul Național al Magistraturii, instanțe și parchete, în materia erorilor judiciare.

Având în vedere că, în urma verificărilor efectuate, a fost constatată și analizată practica instanțelor de judecată în dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare, în raport de obiectivele stabilite prin Ordinul nr. 25/15.03.2021, emis de inspectorul-șef al Inspecției Judiciare, și cu respectarea dispozițiilor Regulamentului privind normele pentru efectuarea lucrărilor de inspecție, Secția pentru judecători va aproba Raportul nr. 21-1108 din 30.06.2021 al Inspecției Judiciare - Direcția de inspecție pentru judecători, precum și următoarele propuneri formulate de Inspecția Judiciară la punctele III și IV, privind:

- Luarea măsurilor care se impun de către persoanele și organele cu atribuții de conducere de la nivelul curților de apel și instanțelor arondate acestora, în vederea unificării practicii judiciare în legătură cu interpretarea diferită, în practică, a îndeplinirii condițiilor prev. de art. 538 din Codul de procedură penală, din perspectiva:

1. caracterului de noutate al „faptelor", pe baza căruia se apreciază ca există eroare judiciară (raportat la soluțiile de achitare în urma revizuirii întemeiate pe hotărâri CEDO sau în urma admiterii contestației în anulare);

2. adoptării, după desființarea sau anularea hotărârilor definitive de condamnare, a unor soluții de clasare sau încetare a procesului penal.

- Analiza necesității desfășurării unor activități de formare profesională continuă (la nivel central și descentralizat), interdisciplinară, cu implicarea mai multor autorități, precum Institutul Național al Magistraturii, instanțe și parchete, în materia erorilor judiciare.

Referitor la propunerile formulate de Inspecția Judiciară la punctele I și II, privind analizarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a oportunității sesizării Ministerului Justiției cu o propunere de modificare a prevederilor art. 96 din Legea nr. 303/2004, precum și de apreciere cu privire la propunerile formulate de instanțele judecătorești de modificare a reglementării actuale referitoare la exercitarea acțiunii în regres, Secția pentru judecători apreciază că, în prezent, nu este oportun un asemenea demers, având în vedere că, astfel cum rezultă din minuta Comisiei nr. 2 Judecători - Resurse umane și organizare din data de 26.01.2022, aspectele ce țin de obiectul acestor propuneri, analizate și la nivelul Direcției legislație, documentare și contencios, urmează să fie supuse dezbaterii Plenului, în procedura de avizare a proiectelor de acte normative ce privesc activitatea autorității judecătorești, în temeiul art. 38 alin. (3) din Legea nr. 317/2004.

Față de cele expuse, în temeiul dispozițiilor art. 75 alin. (2) din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prin vot direct și secret, cu unanimitatea voturilor valabil exprimate (8 voturi „Da", 1 vot „Nul");

SECȚIA PENTRU JUDECĂTORI A CONSILIULUI SUPERIOR AL MAGISTRATURII

HOTĂRĂȘTE

Art.1 - Aprobarea Raportului Inspecției Judiciare nr. 21-1108/2021 privind efectuarea unui control tematic având ca obiectiv practica instanțelor de judecată în dosarele având ca obiect repararea prejudiciului produs ca urmare a erorilor judiciare.

Art.2 - Aprobarea următoarelor propuneri formulate de Inspecția Judiciară:

1. Luarea măsurilor care se impun de către persoanele și organele cu atribuții de conducere de la nivelul curților de apel și instanțelor arondate acestora, în vederea unificării

practicii judiciare în legătură cu interpretarea diferită, în practică, a îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 538 din Codul de procedură penală, din perspectiva:

a) caracterului de noutate al „faptelor", pe baza căruia se apreciază ca există eroare judiciară (raportat la soluțiile de achitare în urma revizuirii întemeiate pe hotărâri CEDO sau în urma admiterii contestației în anulare);

b) adoptării, după desființarea sau anularea hotărârilor definitive de condamnare, a unor soluții de clasare sau încetare a procesului penal.

2. Desfășurarea unor activități de formare profesională continuă (la nivel central și descentralizat), interdisciplinară, cu implicarea mai multor autorități, precum Institutul Național al Magistraturii, instanțe și parchete, în materia erorilor judiciare.

Art.3 - Prezenta hotărâre se comunică Inspecției Judiciare.

Dată în București, la data de 03 februarie 2022

Președinte,

Judecător Mihai-Bogdan MATEESCU